

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „ПРАКТИКУМ ПО СЕМЕЈНА МЕДИЦИНА”
ОД НАСЛОВЕН ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР Д-Р ВАЛЕНТИНА РИСТЕСКА-
НЕЈАШМИЌ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. **2002-50/45** од **19.2.2025** на редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултет за медицински науки, одржана на 19.2.2025 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- вонреден професор д-р **Валентина Велкоска-Накова** на Факултет за медицински науки на Универзитетот „Гоце Делчев” во Штип;
 - вонреден професор д-р **Гордана Камчева-Михаилова** на Факултет за медицински науки на Универзитетот „Гоце Делчев” во Штип
- за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „**ПРАКТИКУМ ПО СЕМЕЈНА МЕДИЦИНА**” од **насловен вонреден професор д-р Валентина Ристеска-Нејашмиќ**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Ракописот со наслов „**ПРАКТИКУМ ПО СЕМЕЈНА МЕДИЦИНА**” припаѓа во научната област *клиничка медицина*, според меѓународната Фраскатијева класификација.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултет за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Наслов на учебникот „**ПРАКТИКУМ ПО СЕМЕЈНА МЕДИЦИНА**” по предметот Семејна медицина е наменет за студентите на Општа медицина во 10 семестар 1+0 и за студентите на прв циклус студии - Медицински сестри 1+1 и Акушерки 1+1, неделен фонд на часови. Приложениот ракопис е во согласност со наставната програма и ја опфаќа наставната материја за студиската програма за којашто е наменет.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот е напишан на 132 страници, содржи 22 прилози и секој прилог содржи по една различна и темелно обработена клиничка вештина во вид на ОСКИ станици креирани по Европски модел за учење и вежбање на клинички вештини (Објективни структурирани клинички испитувања) или OSCE (Objective structure clinical examination), во А4 формат. Практикумот според содржината и според обемот и бројот на часови ги задоволува критериумите, според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Досега не е објавен ист или сличен наслов, но постои голема потреба од вакво учебно помагало кое ќе може значајно да придонесе во подобрување на перформансите на студентите

во изведување на одредени клинички вештини кои се од важно значење за семејната пракса. Вака обучените студенти ќе бидат подготвени да дадат значаен придонес во праксата како добро обучени медицински професионалци кои ќе го подигнат квалитетот на медицинските услуги и ќе го зголемат задоволството на пациентите.

Краток опис на содржината: Во Предговорот е јасно дефинирано што се ОСКИ станици и каква е нивната улога во процесот на учење и евалуација на клиничките вештини кои најчесто се спроведуваат во секојдневната семејна пракса. Вежбањето на клинички вештини со користење на ОСКИ станици ќе им овозможи на студентите на еден структуриран, интересен и практичен начин да се стекнат со знаење и вештини за изведување на одредени клинички вештини. Во текот на вежбите студентите ќе се запознаат со различни клинички вештини на еден уникатен и структуриран начин кој обезбедува стекнување не само на знаење, туку и на способност за спроведување на овие вештини во секојдневната пракса. Содржината на овој практикум е поделена на 22 поглавја и секое поглавје содржи опис на една клиничка вештина. Креирани се 22 вежби за различни клинички вештини кои се користат во секојдневната пракса во семејната медицина и се презентирани како OSCE станици (Objective structured clinical examination) или ОСКИ (Објективни структурирани клинички испитувања). ОСКИ станиците се организираат на уникатен и интересен начин кој овозможува движење на студентите од една кон друга различна станица за одреден временски период. ОСКИ станиците се наменети за вежбање за стекнување на одредени клинички вештини, а во исто време служат и за евалуација на научените вештини. Единствена пречка за имплементирање на овие ОСКИ станици е недостаток на соодветна опрема и потрошен материјал за реализација на овие ОСКИ станици. Заради тоа во овој практикум се одбрани во најголем дел ОСКИ станици за клинички вештини за чие изведување не е потребна значајна опрема.

Поглавје 1 - Клиничка вештина: Долно грбна болка

Во ова поглавје се опишани индикациите за овој преглед и каква опрема е потребна за реализирање на оваа вештина. За спроведување на ОСКИ станицата за долна грбна болка е потребна претходна подготовка што вклучува претходна едукација на студентите за тоа како се изведува прегледот на пациенти со долно-грбна болка во чекори, заради што е дадено темелно објаснување на секој чекор, и кои чекори се круцијални за успешна евалуација на студентот за таа вештина. Секој чекор од оваа вештина, исто така е прикажан на сликовит начин за подобро разбирање на вештината. Јасно се дефинираат задачите и инструкциите на испитаникот и испитувачот во изведување на оваа вештина.

Направена е и евалуациона листа во која се вклучени сите чекори за реализација на оваа клиничка вештина и оваа листа може се користи за вежбање на клиничката вештина и за евалуација на перформансите на студентот кој е евалуиран. Временската рамка за евалуација на секоја вештина е 5-7 минути.

Поглавје 2 - Клиничка вештина: Отоскопија

Во ова поглавје е направен краток опис на анатомската структура на Membrana tympani. Опишани се индикациите за отоскопија и опремата која е потребна за изведување на отоскопија. Направен е и визуелен приказ на најчестите отоскопски патолошки наоди со слики за олеснување во

препознавањето на одредени патолошки состојби при изведување на оваа вештина. Исто така, точно се одредени задачите на испитувачот и испитаникот, а евалуационата листа ги содржи сите чекори кои се потребни за изведување на отоскопија и врз основа на таа листа се евалуираат испитаниците со чекирање на секој реализиран чекор. Ако испитаникот не ги реализира круцијалните чекори или пропушти еден круцијален чекор нема да ја заврши успешно дадената вежба.

Поглавје 3 - Испирање на надворешен ушен канал (Meatus acusticus externus)

Во ова поглавје јасно се дефинирани индикациите и контраиндикациите за испирање на надворешен ушен канал и каква опрема е потребна за изведување на оваа вештина. Точно се дефинирани инструкциите и задачите на испитувачот и испитаникот и е одредена временската рамка за изведување на вештината. Креирана е и Евалуациона листа за чекирање на перформансите на испитаникот за оваа клиничка вештина, при што се назначени и круцијални чекори кои се одбитно значење и ако испитаникот пропушти барем еден круцијален чекор нема да може успешно да ја заврши евалуацијата на клиничката вештина.

Поглавје 4 - Преглед на кранијални нерви

На почеток во реализирањето на оваа клиничка вештина е направено кратко објаснување на функцијата на сите кранијални нерви на едноставен и разбирлив начин и кои се последиците од нивна нарушена функција во смисла на пареза или парализа. Исто така е објаснето на сликовит начин како се испитува секој кранијален нерв за да се утврдат одредени нарушувања во нивната функција. На таков начин е олеснето учењето на кранијалните нерви. За реализација на оваа вештина се направени инструкции и задачи за испитаникот и испитувачот и е направена евалуациона листа со сите чекори за реализација вклучувајќи ги и круцијалните чекори кои се потребни да бидат реализирани за успешно завршување т.е. евалуирање на испитаникот за дадената клиничката вештина.

Поглавје 5 - Техника на користење на пикфлоуметар кај пациенти со астма

И за оваа вежба на почетокот се дава краток опис на градбата на пикфлоуметарот, индикации за користење, начин на користење и одржување и начин на интерпретација на добиените резултати. Детално се опишани сите чекори во изведувањето на пикфлоуметријата, а интерпретацијата на резултатите е објаснета со користење на стандардните нормограми за деца и возрасни и со одредени калкулации за индивидуална проценка на пулмоналната функција кај пациентите кај кои веќе им е одреден личниот максимум. Во практикумот се имплементирани инструкциите и задачите за испитувачот и испитаникот и исто така е имплементирана и евалуационата листа во чекори и круцијалните чекори. Евалуационата листа се користи за чекирање на испитувачот за оценување на перформансите на испитаникот, но исто така може да се користи и за учење на студентите за чекорите кои се јасно дефинирани за секоја клиничка вештина и на тој начин ќе се олесни процесот на евалуација.

Поглавје 6 - Техника на користење на аеросоли за инхалација

Аеросолите често се користат во третманот на пациентите со астма и ХОББ и затоа е потребно студентите да се запознаат со начинот на нивно користење. Направената ОСКИ станица ќе им овозможи на студентите да ја

научат техниката на нивно користење во чекори и ќе може успешно да бидат евалуирани. Во овој практикум детално се опишани чекорите за правилно користење на аеросолите, дадени се инструкции за испитувачот и испитаникот и јасно се дефинирани задачите. Имплементирана е исто така и евалуационата листа со сите чекори за реализација на оваа вештина. Вака конципираната вештина ќе го олесни учењето на вештината и имплементирањето на оваа вештина во праксата.

Поглавје 7 - Апликација на интрамускулна инјекција

Оваа клиничка вештина често се користи во семејната пракса и пошироко и заради тоа студентите треба да се запознаени со техниката на изведување на оваа вештина, со цел да се избегнат несакани грешки и компликации од неправилна апликација на интрамускулните инјекции. Во ова поглавје е опишана потребната опрема за реализација на оваа вештина, сликовито е објаснета регијата за безбедна апликација на интрамускулна инјекција, детално се објаснети чекорите за правилна апликација на интрамускулна инјекција и компликациите од неправилна апликација на интрамускулна инјекција. Исто така се опишани задачите и инструкциите за испитаникот и испитувачот во процесот на евалуација на оваа клиничка вештина, исто така е имплементирана и евалуационата листа која ги содржи сите чекори вклучувајќи ги и круцијалните чекори кои се потребни за реализација на оваа вештина и која ја користи испитувачот за чекирање на реализираните чекори од страна на испитаникот.

Поглавје 8 - Мерење на крвен притисок со сфингоманометар

Во ова поглавје се објаснети индикациите за мерење на крвен притисок и факторите кои влијаат на точното мерење на крвниот притисок. Точно се дефинирани предусловите за точно мерење на крвниот притисок. Исто така, целосно е објаснета постапката во чекори за правилно мерење на крвниот притисок, кога може да се добијат погрешно високи или погрешно ниски вредности на крвниот притисок. Дадени се инструкции за испитаникот и испитувачот и нивните задачи и евалуационата листа за испитувачот за чекирање на секој реализиран чекор од страна на испитаникот, што вклучува и реализација на круцијалните чекори за успешно евалуација на испитаникот за оваа клиничка вештина.

Поглавје 9 - Клинички преглед на абдомен

Ова поглавје започнува со објаснување на предусловите за правилен преглед на абдомен. Прегледот на абдоменот опфаќа: прво инспекција, потоа аускултација, а следно е перкусија, па потоа палпација. Во овој практикум оваа клиничка вештина е прикажана на сликовит начин со илустрации на палпација на хепар, слезина и аорта, потоа перкусија, аускултација, одредување на тапост на хепар и слезина. Исто така се евалуирани и специјалните тестови, како што е костовртебралната тапост за откривање на болест на бубрезите, тест за присуство на асцитес, потоа тестовите за откривање на акутен апендицитис, како што се: Тестот на Псоас, Тест на отпусна болка за перитонеална иритација, Знакот на Обтуратот и Знакот на Ровзинг. Во ова поглавје, исто така, се објаснети инструкциите и задачите на испитувачот и испитаникот и вклучена е и евалуациона листа со вклучени круцијални чекори за евалуација на перформансите на студентите за изведување на оваа клиничка вештина.

Поглавје 10 - Fecal occult blood test (FOBT) - Тест за фекално окултно крвање

Овој тест се користи како скрининг тест за рано откривање на колоректален карцином и служи за масовна употреба и е широко користен во европските земји. Заради потреба од мотивација за користење на овој тест кај ризичните групи (лица над 50 години) во нашата земја е вклучена и оваа вештина во овој практикум. Овој тест е едноставен за користење и во овој практикум е објаснет целиот процес на изведување на овој тест. Исто така, јасно се дефинирани задачите и инструкциите на испитувачот и испитаникот и времето кое е потребно за спроведување на оваа вештина. Имплементирана и евалуационата листа за евалуација на оваа клиничка вештина.

Поглавје 11 - Мерење на гликоза во крв со мерач за гликемија (глукометар)

За изведување на оваа клиничка вештина е дефинирана опремата која се користи за нејзина изведба, дадени се инструкции и задачи за испитувачот и испитаникот и е имплементирана евалуационата листа во чекори за учење и за евалуација на знаењето на оваа клиничка вештина при вежбање и евалуација со ОСКИ станици.

Поглавје 12 - Користење на криви на раст

Овие криви на раст и развој се користат за следење на растот и развојот на помладата популација (деца и младинци) и за одредување на индексот на телесна маса (Body mass indeks) што е од интерес за целата популација. Во оваа клиничка вештина се имплементирани различни криви на раст во однос на возраста, полот, телесната тежина, висина и индексот на телесна маса. Точно се дефинирани задачите со користење на различни сценарија и се дадени инструкции за испитаникот и испитувачот. Имплементирана е и евалуационата листа за евалуација на испитаниците.

Поглавје 13 - Венепункција и интравенска апликација на лекови

Способноста за венепункција и апликација на лекови се наметнува како потреба на секое ниво на здравствена заштита, исто така и во семејната медицина. Заради тоа е потребно студентите да се запознаат со оваа клиничка вештина. Во овој практикум е нотирана потребната опрема, кратко објаснување за освежување на знаењето за анатомската поставеност на вените во кубиталната регија и техниката на венепункција и апликација на лекови интравенски. Јасно се нотирани задачите и инструкциите на испитаникот и испитувачот и е имплементирана евалуационата листа со сите потребни чекори вклучувајќи ги и круцијалните чекори за евалуација на испитаникот.

Поглавје 14 - Преглед на дијабетично стапало

Во ова поглавје е опишана потребата за користење на оваа клиничка вештина во праксата за рано откривање на промени на стапалата кај пациентите со дијабетес и спречување на инвалидитет. Опишана е потребната опрема и се сите чекори за преглед на дијабетично стапало, нотирани се задачите и инструкциите и е имплементирана евалуационата листа со круцијалните чекори за учење и евалуација на оваа клиничка вештина.

Поглавје 15 - Катетеризација кај мажи во домашни услови

Во ова поглавје се опишани индикациите и контраиндикациите за катетеризација и потребната опрема за нејзина изведба. Оваа клиничка вештина е посебно значење бидејќи поголем дел од старите лица се инвалидизирани и тешко се транспортираат до одредена установа за катетеризација и тоа ја зголемува потребата за катетеризација во домашни услови од страна на

семејниот лекар. Исто така се нотирани инструкциите и задачите за испитаникот и за испитувачот. Имплементирана е и евалуационата листа со сите чекори за правилна изведба на катетеризација кај мажи во домашни услови која се користи за учење на клиничката вештина и за евалуација на испитаниците.

Поглавје 16 - Техника на имплементирање на електродите на ЕКГ апаратот и анализа на ЕКГ запис

Во ова поглавје се опишани периферните и прекордијалните одводи и техниката на нивно правилно поставување и анализа на елементите на нормален ЕКГ запис и техниката на читање на ЕКГ запис. Исто така, се објаснети сите елементи од ЕКГ записот и нивното нормално траење. Имплементирани се и неколку патолошки ЕКГ записи. Јасно се дефинирани задачите и инструкциите за испитувачот и испитаникот. Имплементирана е и евалуациона листа за евалуација на оваа клиничка вештина.

Поглавје 17 - Анализа на урина со имплементирање на тест ленти

Во ова поглавје е јасно објаснета техниката на користење на тест ленти за анализа на урина и потребната опрема за изведување на оваа вештина. Јасно се одредени задачите и инструкциите за испитувачот и испитаникот и направена имплементација на евалуационата листа со точно дефинирани чекори за евалуација и едукација на студентите.

Поглавје 18 - Базично срцево-белодробно оживување

За изведување на оваа клиничка вештина е потребен фантом за оживување и доволно е знаењето на испитаникот за да ја изведе оваа клиничка вештина во чекори. Во овој практикум се објаснети сите постапки по редослед дополнети со слики за подобрување на техниката на студентите за реанимација. Дефинирани се задачите и инструкциите на испитаникот и испитувачот, евалуационата листа ги содржи сите чекори за базично-срцево-белодробно оживување за едукација и евалуација на студентите.

Поглавје 19 - Мала хирургија

За изведување на оваа клиничка вештина е потребна соодветна опрема која е јасно нотирана во ова поглавје. Дефинирани се задачите и инструкциите на испитаникот и испитувачот, а евалуационата листа ги содржи сите чекори потребни за поставување на поединечен раб на кожа и може да се користи за едукација и евалуација.

Поглавје 20 – Преглед на дојка

Оваа клиничка вештина има свои специфики заради фактот дека е потребен соодветен фантом за преглед на дојка. Но заради потреба од едукација на студентите, оваа вештина може да се импровизира со објаснување на техниките на палпација на дојка, цртање на шема на дојката врз база на претходно подготвено сценарио. евалуационата листа е темелно обработена и ги содржи сите чекори за соодветен преглед на дојка.

Поглавје 21 - Надворешен преглед на око

Во ова поглавје детално се опишани анатомските структури на окото и можните нарушувања, дополнети со слики за подобра визуализација на промените. Објаснети се чекорите за превртување на очен капак, преглед на склера и корнеа, испитување на црвениот рефлекс, препознавање на катаракта. Испитување на очите вклучува и изведување на Cover тестот за страбизам, испитување на САК, испитување на видот со Снелен карта, испитување на видно поле, палпација на очното јаболко и офталмоскопија. Направена е евалуациона

листа за офталмоскопија во чекори која може да се користи за учење и за евалуација. За оваа клиничка вештина е потребна соодветна опрема што ја отежнува нејзината реализација, но добро е да биде имплементирана во овој практикум за оние кои имаат и опрема и интерес за нејзино имплементирање.

Поглавје 22 - Пропишување на лек на рецепт

Оваа клиничка вештина е корисна за студентите да научат како правилно да пропишат лек на лекарски рецепт. Јасно се дефинирани задачите и инструкциите за оваа вештина на евалуационата листа ги содржи сите потребни чекори за правилно пропишување на лек на лекарски рецепт.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на изложеното во овој практикум, Рецензентската комисија за оценка на практикумот со наслов „Практикум по Семејна медицина“, изработен од вонреден насловен професор д-р Валентина Ристеска-Нејашмиќ констатира дека кандидатката успешно се справила со предизвикот да изготви практикум креиран на интересен и иновативен начин за учење и вежбање на клинички вештини кои ќе им помогнат на студентите полесно да ги совладаат овие клинички вештини и да ги имплементираат во секојдневната медицинска пракса.

Од тие причини, Рецензентската комисија со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки да го прифати овој извештај и на кандидатката Валентина Ристеска-Нејашмиќ да и дозволи продолжување на постапката за имплементирање на овој практикум во е-библиотеката на УГД.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Валентина Велкоска-Накова, с.р.

Проф. д-р Гордана Камчева, с.р.